

DOCAT

MỖI TUẦN MỘT ĐỀ TÀI – TUẦN 44

CÓ PHƯƠNG TIỆN TRUYỀN THÔNG TỐT VÀ PHƯƠNG TIỆN XẤU KHÔNG?

Trong ngôn ngữ sử dụng hằng ngày, chúng ta thường gặp những cặp từ tương phản như trắng-đen, già-trẻ, cao-thấp, dài-ngắn, v.v. Trong những cặp từ tương phản này, cặp tốt-xấu thường được sử dụng để nói đến phẩm chất của sự vật [con vật] hoặc con người. Trong luân lý, từ “xấu” thường được dùng để ám chỉ đến “sự dữ.” Từ “sự dữ” ở đây được hiểu theo nghĩa “thiếu vắng sự thiện.” Nói cách khác, khi nói đến “sự dữ,” chúng ta nói đến một “khiếm khuyết” trong sự vật hay con người mà nó được giả định phải có trong sự vật hay con người đó. Ví dụ, một con dao được gọi là “dữ” [hay xấu] khi nó không cắt được vì nó quá cùn. Nó thiếu đi sự sắc bén mà một con dao được giả định tự bản chất phải có; hoặc một người bị thiếu một cánh tay cũng được gọi là “dữ” vì người đó thiếu đi điều mà một người bình thường được giả định phải có. Những điều chúng ta đang nói đến ám chỉ đến “sự dữ thể lý.” Đề tài chúng ta đang học hỏi liên quan đến “sự dữ luân lý” – đó là sự dữ được tạo ra do chọn lựa của con người. Từ khía cạnh luân lý, một người được gọi là “dữ” [hay xấu] khi hành động của người đó không tương xứng [hay đi đôi] với hữu thể của mình. Nói cách cụ thể hơn, một người được xem là “dữ” khi họ không sống đúng “bản chất người” của mình. Chúng ta vẫn thường nghe trong cuộc sống thường ngày rằng: “Nó có còn tính người không.” Câu nói này được áp dụng cho những người làm những chuyện vô luân: giết người, cướp của, hãm hiếp, bỏ đói cha mẹ, v.v.

Áp dụng lối hiểu trên vào lãnh vực phương tiện truyền thông, một phương tiện được gọi là tốt khi nó có những phẩm chất cần thiết được giả định phải có [ví dụ, điện thoại di động có những chức năng cần thiết như gọi, nhắn tin, v.v., mà một điện thoại được giả định phải có]; còn một phương tiện được gọi là xấu khi thiếu một yếu tố được giả định phải có [ví dụ, điện thoại chỉ gọi được mà không nhận và gửi được tin nhắn]. Khi nói về sự thiện [tốt] hoặc sự dữ [xấu] của một phương tiện truyền thông, trước tiên chúng ta ám chỉ đến lãnh vực “thể lý” hay đúng hơn “chức năng.” Lãnh vực này không nằm trong phạm vi học hỏi của chúng ta vì nó thuộc phạm vi khoa học kỹ thuật. Đề tài chúng ta học hỏi liên quan đến sự thiện [tốt] và sự dữ [xấu] mang tính luân lý của các phương tiện truyền thông. Lãnh vực luân lý này của phương tiện truyền thông lệ thuộc vào “cách sử dụng” của con người, vì chỉ có con người mới là “tác nhân luân lý.” Câu trả lời trong DOCAT trình bày cho chúng ta về điều này như sau:

Về bản chất, phương tiện truyền thông là tốt, nhưng có thể bị sử dụng một cách sai lầm; một số phương tiện hữu ích hơn, một số khác kém hơn. Mọi sự luôn tùy thuộc vào mục đích và cách thức người ta sử dụng chúng. Người ta có thể dùng phương tiện truyền thông theo kiểu mà kết quả chỉ là thông tin vô ích và giải trí vô nghĩa; bằng cách này, một người có thể ngăn người khác sống cuộc đời thực. Những nhà cung cấp phương tiện truyền thông có thể khai thác phương tiện bằng việc cố tình dẫn đưa người dùng đến hành vi nghiện ngập. Các phương tiện ngày càng bị thương mại hoá. Chúng chỉ còn là những tác nhân kích thích làm người xem tạm quên đi cảnh sống vô vọng thê lương của họ. Người ta thường lên Internet để tìm kiếm những nội dung cổ vũ bạo lực, hoặc tệ hơn, khiêu dâm. Do đó, những nhà cung cấp dịch vụ luôn phát triển các dạng thức trình bày nội dung mới (ví dụ, trò chơi vi tính), và các chiến lược tiếp thị, để có thêm những “người dùng” phụ thuộc (thường

là “nghiện”) các nội dung đó. Tất cả điều này là lạm dụng phương tiện truyền thông. Các Kitô hữu cần kiên quyết tránh một số loại nội dung cụ thể, và thân tình giúp đỡ những ai đang phụ thuộc vào Internet (đặc biệt giới trẻ) thoát khỏi tình cảnh khổ khổ của họ.

Thuật ngữ đầu tiên chúng ta cần lưu ý là “phương tiện.” “Phương tiện” là thứ được chọn và sử dụng hầu đạt đến một mục đích nào đó. Ví dụ, xe hơi [hoặc honda] là một phương tiện di chuyển giúp chúng ta đi đến nơi chúng ta cần đến. Trong cuộc sống hằng ngày, khi chọn cho mình một mục đích, chúng ta đồng thời tìm cho mình những phương tiện cần thiết để đạt đến mục đích đó. Khi nói đến tương quan giữa “mục đích” và “phương tiện,” chúng ta có thể gặp bốn trường hợp sau: Mục đích tốt được đạt đến bởi phương tiện tốt [ví dụ: Một học sinh dùng việc chăm chỉ học hành như phương tiện để đạt đến mục đích của mình là tốt nghiệp đại học với điểm cao]. Mục đích tốt nhưng được đạt đến bởi phương tiện xấu [ví dụ: Một học sinh dùng việc gian lận trong thi cử như phương tiện để đạt được mục đích là vượt qua kỳ thi đại học]. Mục đích xấu được đạt đến bằng phương tiện tốt [ví dụ: Một người sử dụng tiền lương do mình bỏ công sức làm ra như phương tiện để tìm thú vui xác thịt – mại dâm]. Và cuối cùng, mục đích xấu được đạt đến bằng phương tiện xấu [ví dụ: Một người dùng tiền ăn cắp như phương tiện để mua thuốc phiện].

Xét về phương diện luân lý, các phương tiện tự bản chất mang tính “dùng dung,” có nghĩa là không tốt không xấu. Một phương tiện chỉ trở nên tốt hoặc xấu tùy thuộc vào “ý hướng” của người sử dụng phương tiện. Một con dao tự nó không tốt không xấu [Nó có thể tốt hoặc xấu về phương diện chất lượng, chứ không tốt xấu về phương diện luân lý]. Con dao chỉ tốt hoặc xấu [về phương diện luân lý] khi người sử dụng nó để cắt đồ nấu ăn hay giết người. Điều này cũng xảy ra trong lãnh vực truyền thông. Phân tích câu trả lời trong DOCAT, chúng ta nhận ra những yếu tố sau:

Thứ nhất, tự bản chất, các phương tiện truyền thông là tốt [hay dùng dung]. Một cái điện thoại Iphone hoặc Ipad nằm trong tiệm bán, vẫn chỉ là một vật dụng tốt vì nó được sáng chế ra để giúp cho sự liên lạc giữa con người trở nên dễ dàng hơn. Nhưng khi nó được mua, tính “hữu dụng” hay “vô dụng” [tốt hay xấu về phương diện luân lý] tùy thuộc vào mục đích và cách thức của người sử dụng nó. Ở đây chúng ta thấy có hai yếu tố chi phối tính tốt hoặc xấu của một phương tiện truyền thông, đó là “mục đích” và “cách thức sử dụng.” Khi nói đến mục đích, chúng ta nói đến “ý hướng” của người sử dụng. Ý hướng là một trong ba “nguồn” để đánh giá tính luân lý của một hành vi.¹ Khi nói đến ý hướng, chúng ta nói đến “lý do đằng sau” hành vi. Nó là động lực thúc đẩy chúng ta thực hiện hành vi. Còn khi nói đến “cách thức sử dụng,” chúng ta ám chỉ đến “tính phương tiện” của phương tiện truyền thông. Thông thường, mục đích và phương tiện luôn đi với nhau. Như chúng ta đã trình bày ở trên, khi chúng ta có một mục đích để theo đuổi, chúng ta đồng thời sẽ tìm phương tiện cần thiết để đạt đến mục đích.

Một chi tiết nhỏ, nhưng rất quan trọng trong yếu tố đầu tiên này là câu khẳng định: phương tiện truyền thông có thể bị sử dụng một cách sai lầm. Câu khẳng định này cho chúng ta thấy sự sai lầm trong việc sử dụng phương tiện truyền thông sẽ là yếu tố làm cho phương tiện truyền thông trở nên “xấu.” Nhìn từ khía cạnh luân lý, sự sai lầm trong việc sử dụng phương tiện truyền thông có thể xảy ra vì nhiều nguyên nhân: vô tri, khuynh hướng xấu, sợ hãi, bạo lực và thói quen. Trong năm nguyên nhân này, nguyên nhân vô tri, khuynh hướng xấu và thói quen

---

¹ Ba nguồn của luân lý là: đối tượng được chọn lựa, ý hướng và hoàn cảnh. Đối tượng được chọn lựa và ý hướng là “nguồn đệ nhất,” quyết định tính luân lý [đúng-sai] của một hành vi. Còn hoàn cảnh là “nguồn đệ nhị.” Nó không quyết định tính luân lý của hành vi, nhưng làm cho tính luân lý của hành vi tăng hoặc giảm.

là ba nguyên nhân thường dẫn con người thời đại đến việc lạm dụng các phương tiện truyền thông. Chúng ta cùng nhau chia sẻ cách ngăn gợn về ba nguyên nhân này.

Theo định nghĩa, vô tri đơn giản được hiểu là “thiếu hiểu biết.” Một người có thể vô tri trong (1) đối tượng, (2) chủ thể và (3) kết quả. Vô tri trong đối tượng xảy ra khi chúng ta không biết về luật, dữ kiện của vật [hay người] chúng ta đang tương quan. Ví dụ, chúng ta không có sự hiểu biết về tất cả các dữ kiện vận hành của mạng internet; hoặc không biết mục đích của người sản xuất các phương tiện truyền thông. Vô tri trong chủ thể

xảy ra khi chúng ta không có kiến thức về một sự vật [hoặc người] trong chính mình. Điều này xảy ra vì chúng ta chưa được biết hay chúng ta không muốn biết. Có hai loại vô tri trong chủ thể: vô tri khả thắng và vô tri bất khả thắng. Vô tri khả thắng xảy ra khi một người nhận ra mình không biết về một điều gì đó, nhưng sau đó cố gắng tìm tòi học hỏi thì vượt qua được sự vô tri của mình bằng cách sở hữu được những kiến thức mình không có trước đó. Vô tri bất khả thắng xảy ra khi một người nhận ra mình thiếu kiến thức về một điều gì đó, nhưng dù có nỗ lực học hỏi vẫn không sở hữu được kiến thức mình cần phải có. Vô tri trong kết quả xảy ra khi một người không có sự hiểu biết về những hệ quả mà hành động của mình sẽ tạo ra.

Thuật ngữ “khuynh hướng xấu” thường được sử dụng để nói đến sự “yếu đuối” của con người. Trong nhân thân học, khuynh hướng xấu được xem là hệ quả của tội nguyên tổ. Ở đây, chúng ta không chỉ hiểu theo nghĩa thần học. Chúng ta còn hiểu theo nghĩa những “ước muốn” mang tính thân xác mà chúng ta thường gọi là “đam mê.” Có hai loại đam mê: “Đam mê tiền” [trước] và “đam mê hậu” [sau]. “Đam mê tiền” xảy ra khi nó “nhảy vào” trong hành động của chúng ta một cách không được gọi lên bởi ý chí. Ví dụ, một sinh viên đang viết bài trên vi tính [hành động đang được thực hiện] bất chợt ước muốn “xem phim ảnh xấu nhảy vào hành động viết bài.” “Đam mê hậu” xảy ra khi một người muốn, cách trực tiếp hay gián tiếp, gọi lên hoặc khuyến khích đam mê đang hiện hữu. Ví dụ, một sinh viên tự mình gọi lên ước muốn xem phim ảnh xấu trên internet; hoặc nhận ra rằng mình đang có ước muốn xem phim ảnh xấu, thay vì tìm cách tránh thì tiếp tục khuyến khích ước muốn đó bằng cách nghĩ đến và thực hiện đam mê đó. Trong hai loại đam mê trên, đam mê hậu mang tính luân lý nặng hơn vì có sự hiểu biết và ước muốn hiện diện trong hành vi đam mê của người thực hiện.

Thói quen, được hiểu trong luân lý, là “sự sẵn sàng sinh ra từ việc thường xuyên lặp lại một hành vi.” Thói quen có thể là tốt hoặc xấu. Thói quen tốt là hoa trái của việc thường xuyên lặp lại hành vi tốt. Một người thường xuyên nói sự thật sẽ có được thói quen thành thật. Ngược lại, thói quen xấu là kết quả của việc thường xuyên lặp lại hành vi xấu. Người thường xuyên nói dối sẽ có thói quen nói dối. Trong lãnh vực truyền thông, những người thường xuyên sử dụng phương tiện truyền thông cho việc xây dựng những tương quan lành mạnh hoặc cho việc rao giảng Tin Mừng sẽ sở hữu được thói quen tốt. Còn người thường xuyên truy cập những trang mạng không lành mạnh sẽ hình thành thói quen xấu khi sử dụng các phương tiện truyền thông.

Thứ hai, có nhiều cách thức lạm dụng các phương tiện truyền thông khác nhau, nhưng chúng ta có thể chia ra làm hai loại: (1) lạm dụng về phía nhà cung cấp: cung cấp những thông tin vô ích và giải trí vô nghĩa; (2) lạm dụng về phía người sử dụng: tạo cho mình một lối sống ảo, không thực tế [không sống thực]. Một cách cụ thể hơn, việc lạm dụng phương tiện truyền thông thường liên quan đến tương quan giữa người cung cấp và người sử dụng. Người cung cấp chỉ

nhằm đến lợi nhuận kinh tế hơn là giúp người sử dụng có một cuộc sống lành mạnh, với những tương quan hỗ trợ giúp nhau sống đúng với nhân phẩm con người. Theo đúng tương quan, người sử dụng phải biết quyết định cho việc sử dụng các phương tiện theo mục đích tốt của mình. Tuy nhiên, trong trường hợp lạm dụng, họ để mình bị chi phối bởi mục đích xấu của những nhà cung cấp dịch vụ. Câu trả lời trong DOCAT trình bày cho chúng ta tương quan “bị lạm dụng” này như sau: “Những nhà cung cấp phương tiện truyền thông có thể khai thác phương tiện bằng việc cố tình dẫn đưa người dùng đến hành vi nghiện ngập.” Chúng ta chứng kiến điều này trong ngày sống của mình. Nhiều người đã rơi vào tình trạng nghiện chơi games, nghiện xem phim ảnh xấu, nghiện facebook, v.v. Bên cạnh đó, “những nhà cung cấp dịch vụ luôn phát triển các dạng thức trình bày nội dung mới (ví dụ, trò chơi vi tính), và các chiến lược tiếp thị, để có thêm những “người dùng” phụ thuộc (thường là “nghiện”) các nội dung đó.” Về phần mình, những người sử dụng “thường lên Internet để tìm kiếm những nội dung cổ vũ bạo lực, hoặc tệ hơn, khiêu dâm.”

Thứ ba, khi lạm dụng các phương tiện truyền thông, chúng ta thay đổi mục đích của chúng. Nói cách khác, khi lạm dụng các phương tiện truyền thông, chúng ta không sử dụng chúng theo mục đích ban đầu mà chúng được tạo ra. Trong trường hợp này, mục đích người sử dụng không giống với mục đích của người sáng chế [cung cấp]. Như chúng ta biết trong những bài học hỏi tuần trước, các phương tiện truyền thông nhằm mục đích nối kết con người, giúp con người có được những tương quan lành mạnh. Các phương tiện truyền thông còn được sử dụng như phương tiện hữu hiệu cho sứ mệnh rao giảng Tin Mừng. Tuy nhiên, sống trong một thế giới đang bị chi phối bởi chủ nghĩa tiêu thụ và chủ nghĩa tương đối, các phương tiện truyền thông bị “thương mại hoá.” Chúng chỉ là những “phương tiện làm tiền.” Chúng hoàn toàn mang ý nghĩa vật chất, chứ không có một ý nghĩa thiêng liêng nào. Hay theo lời trong câu trả lời của DOCAT: “Chúng chỉ còn là những tác nhân kích thích làm người xem tạm quên đi cảnh sống vô vọng thê lương của họ.” Chúng đưa con người vào một lối sống ảo, một lối sống làm cho con người ngày càng dừng dừng hay “vô cảm” trước thực tế của cuộc sống. Chúng ta từng chứng kiến một nhóm sinh viên [học sinh] đánh bạn, thay vì can ngăn thì có người lại dùng điện thoại quay phim để đưa lên mạng.

Cuối cùng, đứng trước sự lạm dụng các phương tiện truyền thông, các “Kitô hữu cần kiên quyết tránh một số loại nội dung cụ thể, và thân tình giúp đỡ những ai đang phụ thuộc vào Internet (đặc biệt giới trẻ) thoát khỏi tình cảnh khốn khổ của họ.” Trong những lời này, mỗi người chúng ta được mời gọi để thực hiện hai việc: (1) kiên quyết tránh lạm dụng các phương tiện truyền thông, như sử dụng chúng để đọc, xem, truyền bá những hình ảnh, nội dung không lành mạnh; và (2) thân tình giúp đỡ những ai đang phụ thuộc [nô lệ] vào internet. Để làm được điều này, chúng ta cần phát triển một cách thức hiện diện và sử dụng mang tính Kitô giáo trong thế hệ kỹ thuật số hôm nay. Chúng ta kết bài học hỏi của chúng ta với những lời sau của Đức Thánh Cha Bênêđictô XVI:

Cũng trong thế hệ kỹ thuật số, mỗi người đối diện với nhu cầu cho sự chân thật và suy gẫm. Bên cạnh đó, tính sinh động nội tại bên trong hệ thống mạng xã hội chứng tỏ rằng con người luôn luôn liên quan đến những gì mình truyền tải. Khi người ta trao đổi thông tin, họ đang chia sẻ chính mình, nhãn quan về thế giới của mình, niềm hy vọng và lý tưởng của mình. Hệ quả đi theo là có một cách thức hiện diện mang tính Kitô giáo trong thế giới kỹ thuật số: sự hiện diện này mang hình thức của một sự truyền thông mang tính trung thực và cởi mở, có tinh thần trách nhiệm và tôn trọng người khác. Công bố Tin Mừng qua các phương tiện truyền thông mới không có nghĩa là chỉ thêm những nội dung mang tính tôn giáo vào những trang mạng xã hội khác nhau, nhưng còn có nghĩa là luôn luôn làm chứng, trong chính

căn tính của mình và cách thức qua đó chúng truyền tải những chọn lựa, những ưa thích và nhận định mà hoàn toàn xứng hợp với Tin Mừng, ngay cả khi không được nói ra cách cụ thể.²

Tóm lại, không có phương tiện truyền thông tốt hoặc xấu. Tính tốt-xấu của các phương tiện truyền thông lệ thuộc vào mục đích và cách thức sử dụng của con người. Vì vậy, phương tiện truyền thông hỏi: Mục đích sử dụng dụng phương tiện này phải nhớ rằng: Mục đích minh cho phương tiện truyền thông tự dừng dừng], nên chúng đích tốt khi sử dụng

trước khi sử dụng các thông, chúng ta cần tự của tôi là gì? Tôi sử như thế nào? Chúng ta đích [tốt] không thể tiện [xấu]! Vì phương bản chất là tốt [hoặc ta phải luôn có mục chúng.

---

² Bê-nê-đi-cô XVI, *Message for the 44th World Communications Day* (5 June 2011).